

UNIVERZITET CRNE GORE

NIKŠIĆ

VIJEĆU FILOLOŠKOG FAKULTETA

Odlukom Filološkog fakulteta na sjednici Vijeća održanoj 25. 12. 2023. godine, broj 03/2796 imenovana je Komisija za ocjenu master rada pod nazivom *Junak tragične krivice u prozi Laze Lazarevića*, kandidatkinje Sare Šćepanović (broj indeksa 1/22), Studijski program za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti, smjer – nauka o književnosti u sljedećem sastavu: prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović (mentorka), doc. dr Olga Vojičić-Komatina i doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić. Nakon detaljne analize master rada, Komisija Vijeću Filološkog fakulteta podnosi

IZVJEŠTAJ

Rukopis master rada *Junak tragične krivice u prozi Laze Lazarevića* kandidatkinje Sare Šćepanović sadrži ukupno sto stranica teksta standardnog formata. Pored uvodnih napomena, izjave o akademskoj čestitosti, te sažetka sa ključnim riječima napisanim na crnogorskom i engleskom jeziku, osnovnu strukturu rada čine sljedeća poglavlja: *Uvod* (9-14), *Laza Lazarević u realističkom ključu* (14-23), *O fenomenu tragičnog* (23-29), *Lik intelektualca* (29-47), *Uticaj autoritarne majke* (47-67), *Prostor u službi modelovanja likova* (67-82), *Verterizam* (82-89), *Zaključak* (89-96) i *Literatura* (96-100).

U uvodnom dijelu rada kandidatkinja nas upoznaje sa aktuelnošću izabrane teme i predmetom istraživanja. Precizirani su motivi kao i ciljevi koji su se radom željeli postići. Uz to, predložena su istraživačka pitanja, metode kao i centralna hipoteza rada da su protagonisti Lazarevićevih pripovijedaka o intelektualcima modelovani kao junaci tragične krivice. Kandidatkinja svoju istraživačku studiju najvećim dijelom zasniva na interpretaciji tri pripovijetke: *Vetar*, *Verter* i *Švabica* koje su u kritičkoj literaturi označene kao pripovijetke o intelektualcima.

U poglavlju *Laza Lazarević u realističkom ključu* kandidatkinja ističe najznačajnije osobine realističke književne paradigme, koristeći se tipologijama književnih historičara Jovana Deretića i Dušana Ivanića, a sve u cilju razumijevanja poetičkih specifičnosti Lazarevićevog djela.

Ona svojim istraživanjem doprinosi uvjerenju da je Lazarević pisac koji je pripadao najvišim modelima realističke epohe uz znakove anticipacije moderne.

Poglavlje *O fenomenu tragičnog* bavi se tumačenjem tragedije iz ugla različitih filozofa, estetičara, kao i teoretičara književnosti. Pregled ovih tumačenja prati razvojni luk tragedije od antičkih vremena do savremenog doba. U odnosu na predmet istraživanja, kandidatkinja se opredijelila za tumačenje tragičnog koje se ne tiče samo nekih događaja ili situacija, već za tumačenje tragičnog koje se u svoj svojoj punoći, u najvećem broju slučajeva tiče unutrašnjeg svijeta samog čovjeka.

U cjelini posvećenoj *Liku intelektualca*, kandidatkinja polazi od šireg društvenog konteksta kojim se ukazuje na to da je srpska inteligencija 19. vijeka bila generator mnogih društvenih promjena. Ondašnji školovani ljudi koji su svoje obrazovanje sticali mahom u inostranstvu, u Srbiju su donijeli nove ideje i shvatanja, bili su pisci zakona, organizatori institucija i pokretači duhovnog razvoja. Lazarevićeva proza međutim, modeluje junake tragične krivice tj. likove intelektualaca koji stradaju, uprkos uloženom naporu školovanja i privilegijama. Oni su dosljedno konstituisani kao „junaci slabe volje“ (Turgenjev). U potpoglavlju koje nosi naziv *Pojedinac – kolektiv*, naglašava se činjenica da Lazarevićevi junaci, iako školovani mladići, ne mogu iskazati svoju individualnost najviše zbog preovlađujućeg djelovanja kolektivnog mišljenja i shvatanja. Da bi minuciozno predstavila snagu patrijarhalnog svijeta i duha kolektiva, kandidatkinja se poziva na teorijske stavove Radomira Konstatinovića iskazane u njegovoj glasovitoj knjizi *Filosofija palanke*. Po njemu, palanački duh karakteriše duh jednoobraznosti, duh gotovog rješenja koji nameće poštovanje ustaljenih običaja i izbjegavanje ličnih izbora.

Potanko analizirajući odnose između pojedinca i kolektiva, na primjeru pripovjedne organizacije *Švabice i Vertera*, kandidatkinja ukazuje na sve modalitete kojima kolektiv sputava ono što je u junaku individualno, sprječava njegov lični razvoj ne dozvoljavajući mu da se iskaže izvan rigidnih ograničenja zajednice. Razotkrivanjem majstorstva Lazarevićeve psihološke deskripcije, pokazuje se da junak ne strada zbog svog aktivnog djelovanja, već da on strada zbog pasivnosti koja je vrlo slojevita i potisnuta duboko unutar njega samoga. Pored lične neintegrisanosti bića, tragičnoj sudbini junaka doprinosi i represivna moć patrijarhalne društvene zajednice.

U poglavlju koje nosi naziv *Uticaj autoritarne majke*, komponovanom u pet potpoglavlja (*Psihoanaliza i književnost*, *Edipov kompleks*, *Arhetip majke*, *Status majke u pripovijeci Verter*, *Status majke u pripovijeci Švabica*), kandidatkinja daje vrlo informativan presjek saznanja o mnogostrukim odnosima između književnosti i psihoanalize, obimu pojma Edipov kompleks i arhetipskom obrascu majke. Sva ova teorijska elaboracija imala je za cilj da se na primjeru Lazarevićeve pripovjedne slike svijeta, osvijetli specifičnost odnosa koji se uspostavlja između majke i sina, odnosno da se ukaže na posebnost lika majke u pripovijetkama *Vetar* i *Švabica*. Kandidatkinja dokazuje da junak strada između ostalog, zbog toga što kod njega ne dolazi do razrješenja Edipovog kompleksa. On ostaje da živi unutar majčinih okvira, odnosno junakovo *ja* se sliva u majčino *ona*. Sa druge strane, kandidatkinja skreće pažnju i na dejstvo arhetipskog majčinskog obrasca. Upoređuje se idealni tip majke modelovan u pripovijeci *Prvi put s ocem na jutrenje* sa likom majke Soke koja je data u pripovijeci *Vetar*. U pitanju je reljefni tip junaka zahvaljujući kojem je pokazano majčino lice i naličje, uz naglasak na tome da je lik majke Soke građen po modelu „autoritarnog tipa roditelja“ s čim je u vezi i Jankovo odgajanje po uzusu „autoritarnog vaspitanja“. U profilisanju junaka, posebna pažnja posvećena je snovnoj simbolici kroz koju se ispoljavaju junakovi nerazriješeni konflikti.

Upotpunjavanju odgovora na pitanje tragične krivice Lazarevićevih junaka doprinosi i poglavlje *Prostor u službi modelovanja likova*. Podsjećajući na Bahtinovu tezu da su svi likovi hronotopični, kandidatkinja objašnjava kako na oblikovanje junaka utiču jasno markirani prostori bolnice (*Vetar*), banje (*Verter*) i tuđine (*Švabica*). Ovdje se razmatraju pripovjedne tehnike kojima Lazarević oblikuje prostore, gotovo kao da su ogledalo duše njegovih junaka. Tako, prostor bolnice simbolizuje tegobe Jankove duše (*Vetar*), prostor banje biva reprezent palanačkog načina mišljenja gdje se gosti liječe intrigama, porocima i tračevima (*Verter*), dok prostor strane zemlje od Miše pravi tuđinca, koliko god se on na svjesnom nivou, opirao uticaju drugačije civilizacije i poretka. Kandidatkinja sugerise da se ove tri Lazarevićeve pripovijetke mogu čitati kao jedna cjelina imajući na umu upravo funkcije prostora u modelovanju likova. Janko u bolnici dobija dijagnozu bolesne duše (*Vetar*), Janko u banji pokušava da izliječi bolest svoje duše (*Verter*), dok Miša potpuno ubija svoju bolesnu dušu povratkom u domovinu koja mu postaje tuđa (*Švabica*). Prostori bolnice, banje i tuđine predstavljaju ambijent pogodan za konstelaciju junaka tragične krivice. Kandidatkinja naglašava da je riječ o likovima modelovanim tako da kod njih dolazi do potpunog

gašenja njihove individualnosti dok prostori u kojima borave intenziviraju stepen njihove tragičnosti.

Zaseban interpretativan fokus stavljen je na pripovijetku *Verter*. U poglavlju nazvanom *Verterizam*, preispituje se Lazarevićevo problematizovanje verterovskih misli i ideja. Tragiku junaka kandidatkinja prepoznaje i u specifičnom tipu humora koji objašnjava kao osoben spoj melanholije, ironije i groteske. Janko je predstavljen kao Geteov Verter iz modernog doba koji nije u stanju da razumije svijet oko sebe, koji sebe ne potvrđuje ni u jednom segmentu svog života i koliko god da ga je školovanje formalno učinilo intelektualcem, on lični integritet nije stekao.

U završnom dijelu rada, kandidatkinja sistematično iznosi sve zaključke do kojih je došla u prethodnim cjelinama, s posebnim akcentom na potvrđivanju početne hipoteze i istraživačkih pitanja. Potvrđuje da se ove tri Lazarevićeve pripovijetke po mnogim svojim aspektima, mogu čitati kao jedna cjelina, te da se u svim privilegovanim junacima pronalaze elementi njihove tragične krivice.

Komisija sa zadovoljstvom konstatuje da master rada *Junak tragične krivice u prozi Laze Lazarevića* kandidatkinje Sare Šćepanović odlikuje ozbiljnost naučno-istraživačkog pristupa, sistematičnost i preglednost. Kandidatkinja je pokazala da je s razumijevanjem koristila znanja relevantnih književnih pristupa, ovladala metodologijom izrade naučnog rada i pružila cjelovit odgovor na postavljene istraživačke ciljeve. Na osnovu svega ovoga, Komisija za ocjenu master rada predlaže Vijeću Filološkog fakulteta da prihvati Izvještaj o master radu kandidatkinje Sare Šćepanović, te da odobri njegovu javnu odbranu.

KOMISIJA:

prof. dr Ljiljana Pajović-Dujović

doc. dr Olga Vojičić-Komatina

doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić

UNIVERZITET CRNE GORE FILOLOŠKI FAKULTET			
Primljeno 13.05.2025.			
Org. št.	Broj	Prilog	Vrijednost
03	519/4		